

"Els Mossos em van requisar la càmera per la força i em van formatar les fotografies"

ENTREVISTA. **Samuel Rodríguez Aguilar** ha esdevingut un expert en fotografia documental i un viatger infatigable. Ha retratat les penÃries dels refugiats palestins al LÃban, el terrÃ tremol d'HaitÃ- o les polÃtiques mediambientals de BenÃn. Ha obtingut premis importants de fotografia, entre els quals cal remarcar la menciÃ³ d'honor de l'International Photography Awards.

Actualment, Ã©s cap de ComunicaciÃ³ de Pallassos sense Fronteres, organitzaciÃ³ que enguany compleix vint anys, forma part de l'entitat des del 2008 i des del 2009 n'ha estat cap de LogÃ­stica i ComunicaciÃ³. Diplomata en Pedagogia, ha exercit com a educador al centre Estrep i al Centre Residencial de Manresa.

QuÃ© em pots dir dels teus viatges a Palestina?

Vaig tenir l'oportunitat d'anar a Hebron el 1999 amb l'IES LacetÃnia, grÃcies a una iniciativa del professor de religÃ³, Domènec Cucurella. Van reclutar joves per anar a un camp de treball com a estudiants d'intercanvi. Recordo que n'hi havia de tres ciutats: Manresa, una del Marroc i una altra prop d'Estrasburg. Vaig fer una carta de presentaciÃ³ i em van concedir una beca durant el mes d'agost. Va ser un moment d'inflexiÃ³ en la meua vida, ja que em va comenÃçar a interessar la fotografia i particularment en l'Ãmbit documental com a eina de coneixement. En aquells moments, vaig comenÃçar a estudiar Pedagogia i m'interesso per conÃèixer grans pensadors contemporanis que, malgrat ser perseguits com a jueus comunistes pels nazis, continuaven parlant de l'alteritat i del respecte universal. Tant la pedagogia com la fotografia documental conflueixen en un mateix interÃ©s comÃº, de tal manera que passen a ser integrants de la meua vida. El 2003, vaig tornar a Palestina, desprÃ©s de la segona Intifada, i tot i que la creaciÃ³ grÃfica va ser un fiasco, em va anar bÃ© emocionalment.

El respecte als altres forma part de la teua filosofia de vida?

SÃ­. Gran part del meu interÃ©s i la meua inquietud per conÃèixer mÃ³n, per l'educaciÃ³ i per les persones en general ve de la formaciÃ³ rebuda a l'EGB per part dels meus professors del CEIP Pompeu Fabra, que em van obrir un mÃ³n de coneixement i que juntament a l'educaciÃ³ dels meus pares em van fer entendre que el respecte pels altres i per la diferÃncia Ã©s el que ens fa ser humans. Ja a la Universitat va ser el professor Joan-Carles MÃ©lich qui em va refermar en la meua idea que el respecte a l'altre pel sol fet de ser l'altre Ã©s una de les majors vÃlues de quÃ© disposa l'Ã©sser humÃ.

Foto: Marc Javierre

LÃ­ban

Com va ser el teu retorn al LÃ­ban l'any 2007?

Des de finals d'agost del 2006 es reprenen les hostilitats entre Hezbol-lah i Israel fins que es demana un auto el foc o cessament d'aquestes hostilitats. Arriben a un acord, perÃ² fins el darrer moment Israel va estar bombardejant amb 400.000 bombes tot el sud del LÃ­ban i va enfonsar 25 edificis dels barris dominants per Hezbol-lah. Vaig poder fer un seguiment sobre el terreny d'una unitat mixta civil-militar de desminatge. D'aquest viatge em va sortir un contacte amb MPDL (Movimiento por la Paz, el Desarme y la Libertad) a Madrid i els vaig proposar de fer un treball de camp, conjuntament. En va sortir un llibre de la meua experiÃncia com a educador i com aplicar les dinÃmiques de grup per tal de poder explicar el treball de la seva ONG. El llibre era una guia

didàctica. Del setembre fins el Nadal del 2007 retorno al Líban. Des de l'agost d'aquell any, l'exèrcit libanès volia expulsar d'un dels camps de refugiats un grup sunnita dins d'Al Quaeda, que volien fer un contrapoder a Hezbol-lah. Quan alguns xeics van deixar de finançar-los es van dedicar al robatori de bancs i l'exèrcit libanès va fer entrar 18 soldats a un camp de refugiats, però van ser decapitats. Comença la guerra. Quan torno al Líban ja s'acabava la guerra i entro amb les primeres famílies que observen que només hi havia pedra sobre pedra. Els militars no deixaven treure-hi fotos. Els refugiats del 48 es convertien ara en desplaçats interns que han d'anar a viure a d'altres campaments. Aconsegueixo una càmera petita i amb voluntaris palestins acompanyats d'un grup de pallasos que em protegien, aconsegueixo fer fotos amb una càmera que portava amagada. Amb aquests pallasos amateurs que treballaven amb els nens, mentre els pares estaven desesperats en haver perdut la casa, vaig agafar valor per tirar fotografies que es van publicar a l'octubre del 2007 a *The Guardian* i a una galeria de fotos de la BBC. No les vaig poder firmar, ja que posava en perill la tasca humanitària que duia a terme la ONG. Em vaig encarregar de la logística, però també vaig fer de fotògraf per la Comissió Europea fins al febrer del 2008. Cada dia que passava m'interessava més la investigació fotogràfica.

Què em pots explicar del reportatge del gener del 2008 sobre els xiïtes del sud del Líban?

És força espectacular i és sobre el ritual de l'Aixura en commemoració del martiri de l'imam Hussein a Kerbala (Iraq) al segle setè, que va morir enfrontant-se als sunnites. Durant deu dies estan de dol per aquesta pèrdua i el desè es flagel·len. El reportatge el vaig fer a Navatille, al sud-est del Líban, on observo com dos mil homes entren en estat de trànsit, enmig dels seus càntics i la sang que desprenen, amb la mesquita plena. És una altra dimensió del concepte de ritual.

Haití

Com va ser l'experiència d'Haití?

Va ser tota una altra dimensió, ja que no tenia res a veure amb la realitat política de l'Orient Mitjà. Hi vaig el maig del 2008. La situació també era dramàtica. Entre la República Dominicana i Haití hi ha un segle de diferència. Vaig fer un reportatge sobre el sistema de salut haitià. A Port-au-Prince vaig intentar desmitificar la pobresa provocada per una herència bèl·lica com passava a Palestina. El problema dels haitians és que no tenen res per menjar. Viuen al dia, però sense recursos. També em vaig adonar que mentre el sud del país és un paradís i una selva tropical, la capital haitiana no és gens segura, està plena de corrupció i pateix l'espoli dels seus recursos naturals. A més és un punt de parada tècnica pel tràfic de drogues (cocaïna) i d'armes. No hi ha teixit industrial i la gent procura viure al dia. A Port-au-Prince l'escolaritat està resolta a nivell bàsic i tots els alumnes van uniformats. Ara bé, un simple huracà els afecta molt, fins al punt que mig milió de persones es queden sense casa.

I, pel que fa a Benín?

Va ser el meu primer viatge al continent africà i està situat a la costa occidental. Hi vaig veure moltes connexions amb Haití. Fins i tot, diria que hi ha similituds molt clares ja que a la costa occidental africana també és molt present el vudú i en l'àmbit comercial hi ha moltes coincidències, com assenyala entre d'altres Cristina Garcia Romero. A Cotonu, l'aeroport internacional, hi feia una humitat exagerada que costava adaptar-s'hi. Durant deu dies, vaig fer un reportatge sobre les polítiques mediambientals per evitar els desplaçats climàtics, amb d'altres projectes originals, com les granges ecològiques portades per dones.

Pallasos sense fronteres

Quan i com t'incorpores a Pallasos sense Fronteres?

A finals del 2007 els clowns no van poder arribar a Trípoli i em vaig quedar amb les ganes de veure'ls. El gener del 2008, palestins i libanesos van intentar muntar novament una actuació, però a l'estiu d'aquell any, quan treballava a l'hotel Joan Carles I, van tornar a començar els atacs d'Israel contra la franja de Gaza i els combats es van intensificar per Nadal. Arreu, es van fer concentracions i manifestacions en contra de l'ocupació i les crítiques als esmentats atacs. Vaig fer fotos que es van penjar fins i tot a la web de Pallasos sense Fronteres. El desembre del 2008

em vaig entrevistar amb Tortell Poltrona que dirigeix el grup a Barcelona. Em vaig oferir com a voluntari seu al Líban per si volien fer-hi alguna expedició. Em va adreçar a Carles Requena, que és el gerent, amb la complicitat del professor Vicenç Fisas, que buscava fotògrafs i experts en logística per tal de fer una expedició al Líban. Em vaig tornar a oferir i li vaig explicar la meua experiència, però com que ja tenien la plaça coberta em van enviar a Moçambic.

Quins altres països visites amb Pallassos sense Fronteres?

Em fan un contracte temporal com a *freelance*, que em permet viatjar àmpliament. Començo pel nord de Moçambic per tal de fer el seguiment tècnic d'un projecte i de la consegüent tasca de documentació. Als quinze dies, desembre del 2008, passo pel Congo, cap al nord, i més concretament, a Kibu. Em poso en contacte amb l'ACNUR i de seguida em cuido del transport, dels horaris, de l'equip d'artistes i fins i tot observo la situació caòtica dels enormes camps de refugiats, on vivien en casetes de palla. Durant una setmana, no tinc més remei que espavilar-me tot sol. Visc la primera experiència en directe d'una actuació de Pallassos sense Fronteres. I em vaig enamorar per sempre del seu projecte. Tot seguit, accepto un nou projecte a Colòmbia.

Així doncs, t'integres plenament a la filosofia dels Pallassos?

Quan els veig actuar se m'obre una porta a noves activitats fins aleshores força desconegudes. Em genera un gran impacte veure'ls actuar: jocs malabars, música en directa, acrobàcies... Durant una hora aquella caravana de pallassos revolucionen els campaments dels refugiats, que obliden per uns moments la situació de violència quotidiana a la qual estan sotmesos. Afloren els intercanvis i els infants gaudeixen jugant amb els adults. És simple i transgressor: la vida amb un somriure és millor. Treballo força en la documentació gràfica, que és una tasca molt interessant. El 2009 em fan un nou contracte com a cap de logística i comunicació. Torno a anar al Congo, Moçambic i Colòmbia. Els anys 2009, 2010 i 2011 practico la comunicació amb els equips sobre el terreny. A partir del setembre-octubre del 2011 creixen les actuacions i el blog de les exposicions.

Haití i l'Àfrica et continuen cridant l'atenció, aquests darrers anys?

A més d'anar a cultivar a Nairobi i construir les favel·les més grans de l'Àfrica, concretament a Kibera, es dediquen a la creació d'horts ecològics per a l'autoconsum. El 2010 vaig a Kenya. Arran del terratrèmol d'Haití que causa 300.000 persones mortes, hi vaig de voluntari finançats per Metge sense Fronteres. Va ser una expedició molt dura: Haití estava desfet sobretot els habitants de les zones muntanyoses. Vaig intentar portar-hi les expedicions de Pallassos.

Nous viatges

Quina és la teua tasca concreta en els viatges?

El 2012 anem a Tunísia en la frontera amb Líbia, concretament al camp de Xouxa, on faig reportatges, vídeos i blogs per als socis. L'octubre me'l passo entre Síria i Jordània. M'encarrego de l'anàlisi de logística i a partir del desembre exerceixo de fotògraf voluntari, en època de vacances, que aprofito per fer vídeos i reportatges de la zona. La meua tasca concreta com a tècnic de logística consisteix a anar als hotels, buscar restaurants i fer la paga i senyal, així com assegurar-me que hi hagi dutxa d'aigua calenta i menjar en condicions sobretot pel que fa al sopar, ja que habitualment els artistes dinen en ruta. Dels vint dies normals d'expedició, m'asseguro que facin un dia de descans setmanal.

Foto: Marc Javierre

Quines diferències hi ha entre uns països i altres en l'organització?

Pel que fa al suïssos cal dir que cobrien totes les despeses. Com que donaven beques als periodistes locals era molt fàcil aprendre sobre el país, perquè se'l coneixien a la perfecció. En canvi, en els meus viatges sol al sud del Líban i Palestina vaig més a l'aventura, has d'anar provant sobre la marxa, però la majoria d'experiències a l'Orient Mitjà són positives. Alguns taxistes són estafadors, com gairebé a tot el món, però a part d'això no hi ha especials dificultats.

Mai no vas patir malalties importants?

Tan sols a Haití, en una situació d'emergència humanitària. Tot i que la feina havia estat profitosa vaig acabar exhaust i se'm van fer uns paràsits als intestins que em van produir diarrees durant dues setmanes amb pèrdua de pes. Penso que la culpa va ser de les aigües.

Mossos d'Esquadra

Has viscut situacions conflictives?

No recordo especialment cap sensació de perill, llevat d'algunes accions viscudes amb els militars. Vaig rebre una bufetada a Palestina, empentes al Líban, m'han apuntat amb un kalàixnikov, m'han dit " *mans enlaire i obre la motxilla* ", però mai ningú no m'ha pres la càmera de fotografies arreu del món, llevat d'una circumstància que curiosament em va passar per les festes de Gràcia de Barcelona, en què els Mossos d'Esquadra em van requisar la càmera per la força i em van formatar les fotografies. Ara que ho dius també és veritat que vaig perdre un telèfon mòbil a Melilla, en què em van amenaçar amb una navalla. Fins i tot puc dir que amb més d'un centenar de vols no he perdut mai cap maleta, tot i que sovint procuro marxar sense facturar-les, si no porto gaire equipatge.

Pel que fa als idiomes et defenses bé?

L'anglès l'he après d'una manera autodidacte i el practico a base de viatjar, però em serveix per entendre'm amb pràcticament tothom, sobretot al Líban i Palestina. No tinc un anglès pur ni gaire acadèmic perquè l'he après al carrer, però aquest fet, curiosament, em facilita els contactes cara a cara. També he après quatre coses de portuguès i fins i tot sé una mica d'àrab. En aquest sentit, puc explicar alguna anècdota. Quan parlo àrab amb una persona que no és libanesa, per exemple a Barcelona, em diuen que parlo amb accent libanès perquè l'he après allà. Si parlo amb un iraquí que enraona un àrab més pur també es pensarà que sóc libanès. Natural: el vaig aprendre a l'Orient Mitjà o als països àrabs.

Publicacions

Entre els viatges i els reportatges fotogràfics, en quants mitjans records haver publicat?

Pel que fa als locals, he fet tasques durant un parell d'anys a **El Pou de la gallina** i a *Regió7* em van publicar una foto de quan vaig estar al Marroc amb l'associació de veïns de les Escodines, però van descartar el meu currículum. He publicat en diaris com *L'Independent* de Gràcia, amb el grup 100x100 Comunicació, que editaven el *Més Barcelona* o *Més Ciutat Nord*, a *La Vanguardia*, *El Mundo*, *El País*. Al *The Guardian*, anglès, així com a moltes revistes de Suïssa, del Brasil i del Líban. També a les revistes del Sindicat de la Imatge, que és un grup independent de fotografia. Durant un any vaig fer de corresponsal de Periodisme Humà a Catalunya, amb el seguiment del 15-M i la realització de petits articles acompanyats de galeries de fotos. També a *Línia directa* i mantinc el meu blog on apareixen alguns dels meus reportatges, però bàsicament les fotos del dia a dia. Ara estic buscant un contenidor virtual de l'espai internet, per tal d'alliberar gran part del meu arxiu del copyright, que, respectant la meua autoria i sense fer-ne un ús comercial, serveixi per a tothom qui les vulgui per a publicacions gratuïtes o sense ànim de lucre. Són feines que ja he cobrat i com que estan fetes, vull que siguin útils per a d'altres persones. Ara em cal trobar el millor mecanisme per encabir-hi aquestes fotografies que tinc emmagatzemades en calaixos i fer-les d'ús públic.

Així doncs, quines són les teves expectatives actuals i de futur?

Com et deia, actualment, estic treballant en un blog propi que vaig actualitzant. Hi ofereixo imatges creatives i urbanes de la ciutat de Barcelona, algunes de les quals he publicat en algun contenidor virtual. M'ajuden a interpretar la fotografia d'una altra manera i apreciar-la per si mateixa, sense aquesta càrrega de compromís ideològic que li he donat durant tant de temps. Intento valorar més l'objecte en si mateix, la composició lumínica o les formes, sense cap tipus d'intencionalitat. Properament penso fer una exposició fotogràfica en un cafè galeria de Barcelona i també després a Manresa. Es tractaria d'exposicions molt selectives amb un màxim de 20 fotografies que fossin una retrospectiva que relacioni la meua activitat professional amb la tasca

fotogràfica. Pensa que també tinc un arxiu interessant sobre la vida política i social de Barcelona d'aquests darrers deu anys i fotografies urbanes comparatives de Barcelona, Lisboa, París, en blanc i negre, que mereixin una selecció i una exposició fotogràfica pública.

Foto: Marc Javierre

El perfil

Samuel Rodríguez Aguilar neix el 9 de maig de 1979 a l'hospital de Sant Andreu, tot i que és del Pont de Vilomara. El seu pare, Valentí, va néixer al Pont de Vilomara, però la seva família procedia d'El Rubio (Sevilla). Professionalment és obrer del metall i la mare, M. Carme, nascuda a Osuna, és netejadora professional en un hospital manresà. Té una germana, Alba, que com a periodista *freelance* treballa a Comunicació 2.0. Tots dos havien col·laborat a començaments de l'any 2000 a **El Pou de la gallina**, com a redactora i fotògraf, respectivament. Estudia a l'escola pública Pompeu Fabra del Pont de Vilomara fins als catorze anys. Després arriba a l'IES Lacetània on fa fins el segon del batxillerat modern: un curs experimental de la Reforma Educativa i la selectivitat el porten fins a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma, on estudia tres cursos de Pedagogia. Tot seguit fa d'educador a la comarca del Bages en el centre Estrep i el Centre Residencial de Manresa, on s'estarà fins als 24 anys.

Paral·lelament, fa cursos de fotografia. De ben jove s'interessa per la pedagogia i per la fotografia documental. El 1999 fa el seu primer viatge a Palestina, país on tornarà el 2003. Un any després, el 2004, arran del terratrèmol del Rif se'n va al Marroc, amb una colla de veïns de les Escodines, en una expedició humanitària. També aquell any se'n va al Líban per primera vegada per tal de conèixer de primera mà la realitat dels refugiats palestins que s'hi troben desplaçats des del 1948. Fa alguns amics i encara manté contactes i s'interessa per la documentació fotogràfica que relaciona amb els seus estudis de Pedagogia. El fet de no pot dedicar prou energies a totes dues coses li provoca frustracions. El 2004 es trasllada a viure a Barcelona on s'estarà dos anys i mig. Fa feines per anar subsistint: treballa per *l'Independent*, de Gràcia, a *La directa...* Un dels seus reportatges es publica a la secció Cultures del diari *La Vanguardia*, el 2005. Fins l'any 2006 malviu de la fotografia i aquell estiu treballa a Correus de Bellvitge per tal d'estalviar i poder anar a la guerra del Líban que havia esclatat aquell any. Així, el febrer del 2007 arriba a Beirut i es retroba amb amics d'anys anteriors. Amb un permís especial es desplaça a la zona d'exclusió del sud on hi havia l'ONU. Contacta amb el sevillà Alberto Bocanegra del Movimiento por la Paz, el Desarme i la Libertad (MPDL) i li permet fer un treball presencial amb les víctimes de les guerres. Comença el seu blog sobre les experiències al Líban i participa en alguns projectes d'aquesta ONG. El febrer del 2008 obté un contracte amb la Unió Europea que li permet fer un reportatge visual sobre un ritual dels xiïtes al sud del Líban. També durant el 2008 aprofita una beca de l'agència suïssa Media 21 per a redactors i mitjans gràfics per tal d'anar a Benín i Haití.

Li han concedit tres premis de fotografia, un dels quals una menció d'honor a l'International Photography Awards, per un retrat de Haití on s'observen diverses persones adultes que mengen, sense ser una família. També va obtenir una Beca pel Festival Internacional de Fotoperiodisme de Gijón. I el premi Art al Festival Internacional de Benicassim, on presentava a la platja una fotografia immensa d'un camp de refugiats del Líban, on feia reflexionar sobre la realitat dels dos extrems del Mediterrani: el que hi ha davant nostre i a l'altra vora. El 2008 treballa quinze dies a *El Periódico d'Andorra*, però ho deixa per manca de papers. Després de dues setmanes a Nova York torna a fer de cambrer, ofici que havia iniciat al bar Xaloc, a les terrasses del Passeig, el 1997. L'octubre del 2008 entra a treballar com a cambrer a l'hotel Juan Carlos I de Barcelona, en torn de nit. Abans també havia venut ordinadors al Carrefour, havia treballat en una benzineria del Pont de Vilomara, a la FNAC de Barcelona, com a tècnic de laboratori i els anys 2005 i 2006 havia regentat un estudi de fotografia a la Diagonal. El 2008 entra en contacte amb Pallassos sense Fronteres de Barcelona i actualment n'és el cap de Comunicació i Publicacions, en l'any en què celebren el 20è aniversari. Publiquen la revista *Somriures*, es poden seguir al Facebook, a Twitter i fan blogs de les expedicions. També ha fet reportatges fotogràfics propis com un sobre el Raval de Barcelona.

